

Suomenniemi

Savitaipale

YHDESSÄ ENEMMÄN.

**Länsi-Saimaan seutukunnan verkostoiva
lastensuojelun kehittämishanke.**

1.3.2005-31.12.2007

Luumäki

LOPPURAPORTTI

Ulla Huhtalo

Tuija Vanhanen

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	3
HANKKEEN TAUSTAA	3
HANKKEEN TAVOITTEET	5
HANKKEEN ORGANISOITUMINEN	6
MITEN SUUNITELMALLISUUTTA, LAPSILÄHTÖISYYTTÄ JA MONIASIANTUNTIJUUTTA LÄHDETTIIN KARTUTTAMAAN?	8
1. Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömalli	8
2. Työnohjauksellinen konsultaatio	10
3. Työnohjaus	12
4. Opintopiiri	13
5. Koulutukset	14
6. Kehittämistyöryhmät	17
KEHITTÄMISTYÖN HAASTEITA	18
Lähteet	20
Liite Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömalli	21

JOHDANTO

Yhdessä Enemmän – hanke on toiminut Länsi-Saimaan seutukunnassa reilut kaksi vuotta. Hanketyöntekijät aloittivat työnsä syksyllä 2005 ja nyt loppuvuodesta 2007 on aika tarkastella, mitä reilun kahden vuoden aikana on tapahtunut.

Yhdessä Enemmän – hanke ajoittui ajallisesti mielenkiintoiseen kohtaan. Pitkään odotettu lastensuojelulain uudistus on tosiasia ja tuo kunnille uusia haasteita vuoden 2008 alusta. Myös palvelurakenne uudistus velvoittaa kuntia uudenlaiseen yhteistyöhön, joka on hanketyössä yritetty ottaa huomioon. Lastensuojelun kehittämistyölle keskustelu ja päätöksenteko palvelurakennemuutuksesta ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteidenhankkeesta on antanut oman leimansa.

Loppuraportissa asiaa käsitellään koko hankkeen aikana päälinjoiksi valikoituneiden suunnitelmallisuuden, lapsilähtöisyyden ja moniasiantuntijuuden kautta. Loppuraportissa pyritään arvioimaan hanketta sekä prosessina että sitä, miten se on vaikuttanut seudun lastensuojelutyöhön? Hankkeen arviointia on toteutettu hanketyöntekijöiden itse arviointina koko hankkeen toiminta-ajan. Lisäksi hankkeen päättyessä järjestettiin kaikissa hankekunnissa arviointi-dialogi Socomin (Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus) kehitysjohtaja Anita Sipilän johdolla. Tässä raportissa arviointia ei käsitellä erillisenä vaan se on liitetty osaksi kokonaisuutta.

Myös hanke kuntien sosiaalijohtajien toivetta ”faktaa eikä höpinöitä”, on pyritty mahdollisuuksien mukaan loppuraportissa toteuttamaan.

HANKKEEN TAUSTAA

Länsi-Saimaan kunnat, Luumäki, Lemi, Savitaipale, Suomenniemi ja Ylämaa, ovat asukasluvultaan pieniä kuntia (väestöpohja yhteensä vajaa 15 000 as.). Nämä kunnat ovat kuitenkin viimeisinä vuosina pyrkinet voimakkaasti hankkimaan uusia asukkaita kaupunkiseuduilta. Osaksi tästä johtuen lapsiperheiden palvelutarpeet muistuttavat yhä enemmän kaupunkien perheiden tarpeita ja lastensuojelun tarve on lisääntynyt. Samanaikaisesti kunnissa on ollut vaikeuksia saada sekä muodollisen kelpoisuuden omaavia työntekijöitä sosiaalityöhön että ostaa erityispalveluita.

Tällä hetkellä hankekunnista yhdessä on lastensuojelutyössä uuden lastensuojelulain edellyttämät sosiaalihuollon johtava viranhaltija sekä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, joilla on lain edellyttämä kelpoisuus tehtävään. Kolmessa hankekunnista tällä hetkellä sosiaali- tai perusturvajohtajalla on lastensuojelulain edellyttämä sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Lastensuojelutilanteissa puuttuu joko sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, jolla on päätöksentekoon oikeuttava sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Näissä hankekunnissa vs. sosiaalityöntekijöillä tai lastensuojelutyössä sosiaalityöntekijän työparina toimivilla työntekijöillä ei tällä hetkellä ole lain edellyttämää kelpoisuutta. Uuden lastensuojelulain edellyttämään lastensuojelun tarpeen arviointiin voi sosiaalityöntekijän työparina osallistua myös muu lastensuojeluun perehtynyt työntekijä. Yhdessä hankekunnista sosiaalityön palvelut ostetaan tällä hetkellä yksityiseltä yrittäjältä. Kiireellinen sijoitus ja sosiaalipäivystys ostetaan Lappeenrannan kaupungilta. Myös kaikki muut hankekunnat ostavat sosiaalipäivystyksen Lappeenrannasta. Vain kahdessa hankekunnista on tällä

hetkellä perhetyöntekijä. Koska kunnissa varsinaisia lastensuojelun työntekijöitä on vähän ja heillä on paljon muitakin tehtäviä, on erityisen tärkeää tehdä yhteistyötä kunnan ja seudun toisten lasten ja perheiden kanssa työskentelevien kanssa.

Kaikissa hankekunnissa on terveydenhuollon palveluita, neuvolatoimintaa, päivähoitoa, kouluja ja aktiivisesti lapsi- ja nuorisotyössä toimiva seurakunta. Tämän lisäksi kahdessa hankekunnassa tehdään kunnan nuorisotyötä.

Yhdessä Enemmän – hanke on saanut rahoituksensa osana sosiaalialan kehittämishanketta. Sosiaalialan kehittämishankkeella johdetaan koko valtakunnan kattavaa sosiaalipalvelujen uudistusta. Hankkeessa toteutetaan lähiajan kiireellisimpiä kehittämistarpeita sosiaalialalla.

Sosiaalialan kehittämishanke on käynnissä vuosina 2003 - 2007. Hanke toimeenpanee valtioneuvoston periaatepäätöstä sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi. Sosiaalialan kehittämishankkeen tavoitteena on turvata palvelujen saatavuus kaikkialla Suomessa. Tavoitteeseen pyritään

- uudistamalla lainsäädäntöä
- uudistamalla palvelurakenteita ja toimintakäytäntöjä
- turvaamalla henkilöstön osaaminen ja riittävyys
- vahvistamalla kuntien rahoitusta ja
- kannustamalla kuntia tekemään kestäviä uudistuksia sosiaalipalveluissa.

Etelä-Karjalan hyvinvointivisio vuoteen 2010 on Etelä-Karjalan hyvinvointistrategiassa kuvattu seuraavasti:

Etelä-Karjala on aktiivisten ja hyvinvoivien ihmisten maakunta, jossa esteetön ympäristö ja laadukkaat hyvinvointipalvelut edistävät itsenäistä elämänhallintaa, terveyttä ja osallisuutta.

Lasten, nuorten ja perheiden kehittämisalueen hyvinvoinnin tulevaisuuden kuva;

Etelä-Karjalan lapset ja nuoret ovat saaneet riittävästi aikaa omilta vanhemmiltaan. Heillä on ollut sopivat olosuhteet omalle kasvulle ja kehitykselle, jolloin kasvuympäristössä on ollut riittävästi tilaa. Lasten ja nuorten lähiyhteisö tukee vanhemmuutta ja kantaa vastuuta omista sekä naapurin lapsista. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut on järjestetty lapsi- ja perhelähtöisesti. Niiden toiminnassa painottuvat ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Moniammatillista henkilöstöä on riittävästi ja se on pysyvää ja osaavaa. (Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2010.)

ja visio vuoteen 2010:

Turvalliselta kasvualustalta hyvään aikuisuuteen.

Strategiset päämäärät ovat visiosta johdettuja pitkän aikavälin tavoitteita, joilla visio saavutetaan:

1. *Etelä-Karjala on turvallinen, houkutteleva ja viihtyisä kasvuympäristö lapsiperheille.*
2. *Lapsilähtöisyys vahvistuu osana suunnittelua ja päätöksentekoa.*

3. Paikallinen, seudullinen ja alueellinen yhteistyö vakiintuu voimavaraksi lasten ja lapsiperheiden palveluissa. (Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2010.)

Lastensuojelulain uudistuksesta on puhuttu pitkään. Uusi laki tulee voimaan 1.1.2008. Laki edellyttää laaja-alaista ja suunnitelmallista lasten ja perheiden ongelmia ehkäisevää toimintaa lastensuojelun ohella sosiaalitoimen muilla toimintasektoreilla (muun muassa päivähoitossa ja päihdehuollossa) sekä kunnan muilla toimialoilla (esimerkiksi terveydenhuollossa ja opetustoimessa). Kunnan hallinnonalat ylittävän ehkäisevän työn tarkoituksena on havaita lasten ja perheiden ongelmat nykyistä varhaisemmin ja myös varhaisemmalla tuella ehkäistä yksilökohtaisen lastensuojelun tarvetta.

Laissa säädetään nykyistä huomattavasti yksityiskohtaisemmin kunnan lastensuojelutyön menetelmistä ja työprosesseista sekä yksilökohtaisten lastensuojelupäätösten valmistelu- ja päätöksentekomenettelystä. Lailla pyritään siihen, että lastensuojelun sosiaalityöllä on laaja muiden toimintojen ammatillinen tuki käytettävissään yksilökohtaisen lastensuojelun tilanteissa.

HANKKEEN TAVOITTEET

Yhdessä Enemmän -hankkeen tavoitteena on hankkeen ohjausryhmän 26.10.2005 päivittämän hankesuunnitelman mukaisesti parantaa Länsi-Saimaan seudun kuntalaisten palvelujen saatavuutta ja lisätä peruspalveluissa toimivan henkilöstön osaamista. Varhainen puuttuminen ongelmiin erityisesti lastensuojelussa edellyttää toimivaa verkostotyötä ja yhteisesti sovittuja toimintakäytäntöjä. Kun riittävän varhaisilla toimilla tuetaan lasten ja perheiden selviytymistä ja estetään ongelmien jatkumista, vähenevät myöhemmässä puuttumisvaiheessa tarvittavat kalliit ja raskaat toimenpiteet. Kuntien oman peruspalveluhenkilöstön, erityisesti neuvolan, päivähoito- ja koulutoimen sekä nuorisotoimen henkilöstön osaamisen vahvistaminen on silloin erityisen tärkeää.

Hankkeen täsmennettynä tavoitteena on:

1. Lisätä perustyöntekijöiden rohkeutta varhaiseen puuttumiseen sekä kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulu- ja nuorisotoimen työntekijöiden valmiuksia tukea lapsia, nuoria ja heidän perheitään moniammatillisessa yhteistyössä. Ammatillisuutta vahvistetaan mm. Stakesin kehittämien hyvien työkäytäntöjen avulla ja soveltamalla niitä pienten kuntien perustyöhön.
2. Siirtää lastensuojelun painopistettä ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen suuntaan ja tällä tavoin lisätä tuotettujen palvelujen tarkoituksenmukaisuutta ja kustannustehokkuutta.
3. Kehittää lastensuojelutyön menetelmiä, kirjaamis- ja dokumentointikäytäntöjä ja yhteisiä kriteeristöjä. Jakaa ja levittää tietoa hyvistä käytännöistä, kokemuksista ja toimivista malleista.
4. Vahvistaa lastensuojelun näkökulmaa aikuisille suunnatuissa palveluissa, erityisesti päihde- ja mielenterveysohjauksessa.
5. Parantaa Länsi-Saimaan seudun asukkaiden asemaa palvelujen saatavuuden suhteen.
6. Kehittää uudenlainen kuntiin jalkautuva palvelumalli vaikeasti saavutettavien ja osin pienten kuntien tarpeisiin vastaamattomien kasvatus- ja perheneuvola- ja lasten- ja nuorisopsykiatristen palvelujen rinnalle ja osittain niitä korvaamaan.

7. Seudullisen yhteistoimintarakenteen luominen ja vakiinnuttaminen pienten kuntien erityisoloja vastaavaksi.

HANKKEEN ORGANISOITUMINEN

Yhdessä Enemmän. Länsi-Saimaan seutukunnan verkostoiva lastensuojelun kehittämishanke sai valtionavustuksen 297 769 € 1.3.2005 alkaen. Hankkeen ohjausryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 18.5.05. Ohjausryhmään kuuluvat hanketyöntekijöiden lisäksi

Ikäheimonen Anne	perusturvajohtaja, Ylämaa
Japola Helena	vs. sosiaalityöntekijä, Savitaipale
Karhula Tuula	ylilääkäri, Luumäki
Kaski Päivi	seutukehittäjä, Socom (30.6.2007 asti)
Kiljunen Riitta	sosiaalisuhteeri, Suomenniemi
Kärmeniemi Justyna	erityisopettaja, Ylämaa
Laine Sinikka	kouluterveydenhoitaja, Savitaipale
Leinonen Laila	päiväkodin johtaja, Luumäki
Oksanen Raila	sivistysjohtaja, Lemi
Partamies Hannele	perusturvajohtaja, Lemi
Porthén Taina	sosiaalityöntekijä, Luumäki, puheenjohtaja
Rintamäki Juha	nuorisotyön ohjaaja, Luumäki
Myllärinen Tarja	toimitusjohtaja, Socom (1.7.2006 alkaen)
Turto Leena	perhetyöntekijä, Suomenniemi.

Ohjausryhmää täydennettiin 12.10.2006 alkaen hankekuntien sosiaalityöntekijöillä;

Hiiri Päivi	sosiaalityöntekijä, Savitaipale
Kunttu Katriina	sosiaalityöntekijä, Luumäki (28.2.2007 asti)
Nikkilä Ritva	perhepäivähoidon ohjaaja, lastensuojelun työpari, Savitaipale
Orpana Kirsti	sosiaalityöntekijä, Lemi
Nurmiainen Tomi	vs. sosiaalityöntekijä, Luumäki (1.3.2007 alkaen).

Kehittäjä sosiaalityöntekijä Paula Ylönen aloitti Yhdessä Enemmän – hankkeessa 15.8.2005 ja kehittäjäsosiaalityöntekijä Ulla Huhtalo 1.9.2005. Kehittäjäpsykologi Tuija Vanhanen aloitti hankkeessa 1.9.2005 alkaen osa-aikaisesti. Kehittäjäpsykologin työpanos hankkeessa on vähintään 8 h/viikko. Paula Ylönen siirtyi toisiin tehtäviin 3.9.2007 alkaen.

26.10.2005 ohjausryhmä kokouksessaan päätti perustaa seuraavat kehittämistyöryhmät hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi;

- 1. Kehittämistyöryhmä (SKOLA)**, jonka tehtävänä on laatia toteuttamisohjelma siitä, miten lasten ja nuorten kanssa työskentelevän henkilöstön lastensuojelun osaamista vahvistetaan
 - lapsilähtöisyys
 - ehkäisevä työ
 - huolen puheeksiotto
 - huoliseula
 - verkostotyö/moniasiantuntijuus.

Jäsenet:

Katri Tapio, 1.9.06 alk.	Kati Saren, 1.4.07 alk.	Sanna Julku
Sirpa Kilpeläinen		terveydenhoitaja, Ylämaa
Juha Rintamäki		nuoriso-ohjaaja, Luumäki
Liisamaija Lehkonen		nuorisotyön ohjaaja, Luumäen seurakunta,
Iiris Hatakka		erityisopettaja, Lemi
Ritva Nikkilä		erikoissairaanhoidtaja, Savitaipale
Katri Kontunen-Karhula		perhepäivähoidon ohjaaja, Savitaipale
Marjo Jauhiainen		MLL:n Suomenniemen yhdistyksen pj.
		1.9.06 alkaen,
		Projektikoordinaattori, EPM-hanke
		(Varhaiskasvatuksen koulutuksellinen hanke Kaakkois-Suomessa).

2. Kehittämistyöryhmä (LATUA), jonka tehtävänä on laatia toteuttamisohjelma siitä, miten sosiaalityöntekijöiden lastensuojelun osaamista vahvistetaan

- lapsilähtöisyys
- ehkäisevä työ
- huolen puheeksiotto
- huoliseula
- verkostotyö/moniasiantuntijuus
- dokumentointi
- alkuarviointi.

Jäsenet:

Katriina Kunttu,		vs.sosiaalityöntekijä, Luumäki,
maalisk-07 alkaen Tomi Nurmiainen		sosiaalityöntekijä, Lemi
Kirsti Orpana		vs. sosiaalityöntekijä, Savitaipale
Päivi Hiiri		seutukehittäjä, Socom.
Päivi Kaski (1.9.06 alkaen poissa)		

3. Kehittämistyöryhmä (VITONEN), jonka tehtävänä on luoda lastensuojelun seudullinen työskentelymalli.

Jäsenet:

Taina Porthèn		sosiaalijohtaja, Luumäki
Helena Japola,		vs. sosiaalijohtaja, Savitaipale
Hannele Partamies		perusturvajohtaja, Lemi
Anne Ikäheimonen		perusturvajohtaja, Ylämaa
Riitta Kiljunen		sosiaalisihiteeri, Suomenniemi.

Kehittämistyöryhmien LATUA ja VITONEN jäsenet ovat käytännössä lastensuojelutyötä kunnissa tekeviä sosiaalityöntekijöitä. Tämän lisäksi yhdessä kunnassa lastensuojelutyöhön osallistuu työparina perhepäivähoidon ohjaaja ja yhdessä kunnassa kehitysvammaohjaaja.

Hanketyöntekijät Paula Ylönen, Ulla Huhtalo ja Tuija Vanhanen osallistuivat kaikkien työryhmien työskentelyyn. Kehittämistyöryhmät aloittivat työnsä joulukuussa 2005.

Tämän lisäksi Yhdessä Enemmän – hanke verkottui alueen muiden lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen hankkeiden kanssa. Tärkeää yhteistyötä tehtiin Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämishankkeiden kanssa yhteistyöryhmässä LAASTI. Laastiin kuuluivat edustus Yhdessä Enemmän – hankkeen lisäksi Etelä-Karjalan lastensuojelun sijaishuollon kehittämishankkeesta, Etelä-Kymenlaakson lastensuojelun seutukehittäjä hankkeesta, Kouvolan seudun lastensuojelun kehittämishankkeesta, Etelä-Karjalan lastensuojelun jälkihuollon kehittämishankkeesta, Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikkö hankkeesta ja Sahakosken perhetukikeskuksen perhetyönkehittämishankkeesta. Laasti on kokoontunut 4-5 kertaa vuodessa ja siellä on käsitelty hankkeiden ajankohtaisia asioita ja yhteistyömahdollisuuksia esim. koulutusjärjestelyistä.

Hanketyöntekijät ovat osallistuneet Socomin koordinoimaan lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja päihdetyön hankkeiden yhteistyöryhmään YESiin.

Hanketyöntekijät ovat olleet jäseninä Lappeenrannan A-klinikan ja lastensuojelun yhteistyöryhmässä.

MITEN SUUNNITELMALLISUUTTA, LAPSILÄHTÖISYYTTÄ JA MONIASIANTUNTIJUUTTA LÄHDETTIIN KARTUTTAMAAN?

Hankkeen lähtötilanteen kartoittamisen yhteydessä tavattiin hankekuntien sosiaalitoimen ja peruspalvelujen henkilöstöä. Peruspalveluilla tarkoitetaan tässä raportissa neuvolan, päivähoiton, koulun, päihde- ja mielenterveyspalveluiden henkilöstöä. Tapaamisten yhteydessä on kartoitettu kuntien lasten ja lapsiperheiden terveydenhuollon perus- ja erityispalveluja sekä niiden välistä suhdetta yhdessä henkilöstöjen edustajien kanssa.

Kehittämistyöryhmien aloitettua toimintaansa työskentely aloitettiin SWOT nelikenttä analyysillä ja lastensuojelutyön nykytilanteen kyselyllä työryhmien jäsenille. SWOT – analyysistä ilmeni, että Länsi-Saimaan kunnissa on paljon erityisosaamista ja verkostot ovat pieniä ja siksi hyvin hallittavissa. Keskustelujen, SWOT- analyysien ja kyselyjen tuloksien perusteella oli havaittavissa, että lastensuojelutyö oli hyvin erilaista eri kunnissa ja selkeä lastensuojelutyön suunnitelma puuttuu. Kyselyistä ilmeni myös, että lastensuojelutilanteita seurataan usein liian kauan eikä eri ammattiryhmien asiantuntemusta aina osata hyödyntää.

Tarkempi kuntakohtainen tavoitteiden määrittely ei onnistunut. Hankkeen alkuvaiheessa asiasta keskusteltiin ja kuntiin varattiin aikoja tavoitteiden määrittelemiseksi, mutta aina jotakin tärkeämpää tuli tilalle. Koska kuntakohtainen tavoitteiden määrittely ei edennyt, hanke eteni koko seudulla yhtenäisesti ja samoin työmenetelmin. Ilmeisesti hankkeen yleiset tavoitteet tyydyttivät kuntien edustajia eikä kuntakohtaisia tarkennuksia tarvittu.

1. Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömalli

Hankkeen päätavoitteeksi nostettiin Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömalli. Malli valmistui syyskuussa 2007. Yhteistyömallin tavoitteena on Länsi-Saimaan lastensuojelukäytäntöjen yhtenäistäminen. Lastensuojelutyön yhteistyömalli alkaa peruspalveluissa toteuttavasta ehkäisevästä lastensuojelutyöstä ja päättyy lapsi- ja

perhekohtaisen lastensuojelutyön prosessikuvaukseen. Toimintaohjeistuksen tavoitteena on selkiyttää viranomaisten yhteistyötä ja työnjakoa eikä se tuo sinänsä mitään uusia vaatimuksia yhteistyölle. Toimintaohje on tarkoitettu arjen työvälineeksi, se on apuna uusien työntekijöiden perehdyttämisessä ja tukena jokapäiväisessä työssä. Yhteistyömallin perustana on 1.1.2008 voimaan tuleva lastensuojelulaki.

Varsinkin kehittämistyöryhmien SKOLA ja LATUA päätehtäväksi muodostui työstää Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömallin ehkäisevän lastensuojelutyön osuutta. Kehittämistyöryhmät kokoontuivat ensin erillisinä kehittämistyöryhminä, mutta yhteistyömallin edetessä kehittämistyöryhmät yhdistettiin ja ne ovat kokoontuneet kuukausittain lähes koko hankkeen toiminta-ajan.

Kehittämistyöryhmässä luotiin ”varhaisen havainnoinnin” käsite. Varhaista havainnointia toteutetaan kunnan peruspalveluissa. Varhainen havainnointi peruspalveluissa on osa perustehtävää ja toteutetaan yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Tämä tarkoittaa kaikkien lasten havainnointia osana omaa työtä, myös vahvuuksien ja hyvien asioiden havainnointia ja niistä palautteen antamista lapselle ja hänen perheelleen. Tavoitteena on lapsen hyvinvointi, perheen vahvuuksien tunnistaminen ja näiden asioiden vahvistaminen. Tarkoitus on havaita hyvinvointia vaarantavat tekijät mahdollisimman varhain niin, että tuen tarvetta syntyy mahdollisimman vähän. Varhainen havainnointi liittyy sekä lapsen ikään että itse toimintaan. Se kattaa kaikki lapselle tai hänen perheelleen suunnatut palvelut. Varhainen havainnointi on vanhemman kohtaamista sekä asioiden ja tietojen vaihtamista lasta koskevissa kysymyksissä.

Ehkäisevän lastensuojelutyön lisäksi Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömalli sisältää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön prosessikuvauksen. Prosessikuvaus on työstetty kehittämistyöryhmissä VITONEN ja LATUA sekä opintopiirissä.

Yhteistyömallin jalkautus tapahtuu pääasiassa Yhdessä Enemmän – hankkeen päättymisen jälkeen. Neljässä hankekunnassa on perustettu sosiaalitoimen, koulun, päivähoiton, nuorisotyön, neuvolan ja aikuisten palveluiden sekä seurakunnan työntekijöistä ydinryhmä. Ydinryhmän tehtävänä on päivittää yhteistyömallia sekä suunnitella mallin jalkautus kunnassa yksikkö ja yksilötasolle. Yksi kunta on niin pieni sekä asukasluvultaan että työntekijämäärältään, ettei erillistä ydinryhmää tarvita. Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömalli on tämän raportin liitteenä. Hanketyöntekijät ovat osallistuneet mahdollisuuksiensa mukaan kuntien ydinryhmien toimintaan. Kahdessa kunnassa on järjestetty kunnan peruspalveluiden henkilöstölle yhteinen tilaisuus, missä yhteistyömallia on esitelty. Näissä tilaisuuksissa on keskusteltu kuntakohtaisesti mallin toteuttamisesta.

Yhdessä Enemmän – hankkeen aikana moniasiantuntijuus toteutui ja ei toteutunut. Moniasiantuntijuuteen pyrittiin moniammatillisilla ja seudullisilla koulutuksilla, kehittämistyöryhmillä ja työnohjauksellisilla konsultaatioilla. Myös Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömalli perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön ja se on laadittu moniammatillisesti.

Hankkeen aikana eri ammattiryhmien tietoisuus omasta asemasta ja vastuusta selkiytyi. On nähtävissä, että erilainen yhteistyö on enemmän mahdollista kuin aikaisemmin. Varsinkin oppilashuoltotyöryhmien työskentely on vahvistunut ja selkiytynyt. Hankkeen

aikana ei kuitenkaan kehittynyt seudullisia tai kunnan sisäisiä moniammatillisia ryhmiä, jotka kokoontuisivat säännöllisesti ja joiden tehtävää olisi jotenkin määritelty. Ainoastaan EPM-hankkeen yhteydessä muodostettu päivähoiton esimiesten seudullinen yhteistyöryhmä kokoontuu säännöllisesti työstämään seudullista Varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Yhdessä Enemmän – hankkeen tärkeänä tavoitteena oli nostaa lapsi lastensuojelutyön asiakkaaksi. Hankkeen aikana on tutustuttu uuteen lastensuojelulakiin ja erilaisiin menetelmiin lapsen kuulemiseksi. Tavoitteena on, että sosiaalityöntekijä itse tutustuu lapseen, kerää arjen havaintoja paitsi vanhemmilta, myös koulusta, päiväkodista tai muilta yhteistyökumppaneilta. Hankekunnissa järjestetyissä arviointi keskusteluissa tuli esiin, että hankkeen aikana on herätty huomaamaan, kuinka vähän lasta itse asiassa on kuultu ja että lapsen kuuleminen on yhtä tapaamiskertaa pitempi prosessi. Hankkeen arviointikeskusteluissa arvioitiin, että hankkeen aikana **lastensuojelu sai kasvot**.

Lastensuojelutyön suunnitelmallisuutta, lapsilähtöisyyttä ja moniasiantuntijuutta pyrittiin yhteistyömallin lisäksi edistämään seuraavilla toimenpiteillä:

2. Työnohjaukselliset konsultaatiot

Tällä työmuodolla oli tarkoitus lisätä rohkeutta varhaiseen puuttumiseen, siirtää painopistettä ehkäisevään työskentelyyn ja kehittää lastensuojelun työmenetelmiä. Tavoitteena oli lisätä eri asiantuntijoiden yhteistyötä, tehdä työstä suunnitelmallista lastensuojelutyötä ja saada lapsi näkyväksi. Tapaamisen tavoitteena oli laatia konkreettinen suunnitelma asiakastilanteen hoitamiseksi. Tarkoituksena oli, että kutakin asiakastapausta käsiteltäessä läsnä olisivat olleet ko. lapsen hyvinvoinnista vastuussa olevat työntekijät sekä hankkeessa mukana olevat kehittäjäsosiaalityöntekijät ja kehittäjäpsykologi. Koska kyseessä oli konsultaatio, asiakastilanteet käsiteltiin nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti.

Työnohjaukselliset konsultaatiot toteutettiin alkaen syksystä 2005 niin, että hankekunnissa oli nimettynä yhdyshenkilö, joka koordinoi konsultaatiotapaamisten järjestelyjä. Neljässä kunnassa tämä yhdyshenkilö oli sosiaalijohtaja tai vastaava, yhdessä kunnassa sosiaalityöntekijä. Kun lasten ja perheiden kanssa työskentelevällä työntekijällä oli huoli lapsen tai perheen hyvinvoinnista, hän otti yhteyttä kunnan yhdyshenkilöön. Yhdyshenkilö sopi tapaamisen hanketyöntekijöiden ja muiden lapsen tai perheen elämään kuuluvien työntekijöiden kanssa. Yhteyshenkilöt toteuttivat työnohjauksellisista konsultaatioista tiedottamisen kunnissa.

Miksi konsultaatiot toteutettiin yhdyshenkilön kautta? Hanketyöntekijöinä ajattelimme, että konsultaatioiden priorisointi ja koordinointi pitää olla kunnassa ja että kunnan lastensuojelutyöntekijän on hyvä tietää millaiset lastensuojelulliset asiat työntekijöitä mietityttävät. Pidimme myös ehdottoman tärkeänä, että konsultaatiotilanteissa olisi lastensuojelun työntekijä aina paikalla. Vain kunnan oma lastensuojelun työntekijä tietää kunnan avohuollon mahdollisuudet eikä pitäviä suunnitelmia jatkotyöskentelystä voitu tehdä ilman sosiaalityöntekijän läsnäoloa.

Työnohjaukselliset konsultaatiot käynnistyivät hyvin ja niitä toteutettiin kaikissa hankekunnissa. Kesäkuussa 2006 toteutettiin kysely konsultaatioihin osallistuneiden kesken. Kyselyn tulos oli jatkoon kannustava. Vastauksia tuli kaikista hankekunnista

sekä peruspalveluiden että sosiaalityön edustajilta. Työnohjaukselliset konsultaatiot olivat lisänneet yhteistyötä ja työn suunnitelmallisuutta.

”On tuntunut mahtavalta keskustella näistä oppilashuoltoasioista tällaisen asiallisen ja toimeenpanevan ryhmän kanssa. Nyt todellakin on tullut tunne, että työskentelemme samaan suuntaan, olemme saaneet konkreettisia tukitoimia oppilaille ja henkistä tukea opettajille. Selkeät suunnitelmat, työnjako ja käytännön toimet sekä tilanteiden seuraaminen ovat tuoneet sitä tehokkuutta jota olemme kaivanneet.”

”Konkreettisesti saatu näkemys ja suunnitelmallisuus jatkolle on antanut eväitä jatkaa eteenpäin... tuki, kannustus ja ohjeet ovat olleet tarpeen.... Konsultaatiot ovat auttaneet minua ja työyhteisöämme työssämme.”

Syyskaudesta 2006 alkaen konsultaatioiden jatkuivat kahdentasoisina: ennalta ehkäisevä lastensuojelun ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun konsultaatioina. Ehkäisevän lastensuojelun konsultaatioissa käsiteltiin tapauksia nimettöminä ja luottamuksellisesti. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöille tarkoitetuissa lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun liittyvissä konsultaatioissa myös asiakas saattoi olla mukana. Mikäli asiakas ei voinut osallistua konsultaatioon, oli häneltä oltava lupa asian käsittelyyn. Myös akuutin tilanteeseen liittyvä konsultointi esim. puhelimitse oli koko hankeajan mahdollista.

Syksystä 2006 alkaen konsultaatiot hiljalleen vähenivät ja loppuivat lähes kokonaan vuoden 2007 alusta. Keväällä 2007 työnohjauksellisia konsultaatioita oli vain satunnaisesti muutamassa hankekunnassa ja syksyllä 2007 konsultaatioita on ollut vain 3.

Näyttää siltä, että syitä konsultaatioiden vähenemiselle on useita. Konsultaatioiden toteuttaminen enemmän prosessin omaisesti niin, että käsiteltävää tapausta olisi seurattu pidemmällä aikajänteellä ja yhdessä olisi tutustuttu esim. asiakirjoihin, olisi tuki työntekijöille ollut suunnitelmallisempaa ja koko lastensuojelutyön prosessinomaisuus olisi tullut paremmin esiin. Samalla konsultaatioiden jälkeinen seuranta olisi toteutunut selvemmin eikä turhautumista olisi tapahtunut samassa määrin. Turhautumista olisi ehkä vähentänyt myös työntekijöiden tunteiden käsittely ennen siirtymistä asiakkaan, lapsen tunteisiin ja tilanteen selvittämiseen. Turhautuminen näkyi ja kuului kommentteina ”helppohan teidän on sanoa, kun ei tarvitse itse tehdä” tai ”ei ole tapahtunut mitään, vaikka asia on ilmoitettu” tai ”konsultaation jälkeen en ole kuullut mitään eikä mikään ole muuttunut”. Pidemmässä tilanteiden seurannassa myös konsultaatioiden työnohjauksellisuus olisi noussut paremmin esiin. Kertaluonteisesti toteutetussa konsultaatiossa jäi epävarmaksi se, tuliko työntekijälle kokemus siitä, että hänen ahdistuksensa ymmärrettiin. Samoin asiakastilanteen suunnitelmallisempi seuranta olisi paremmin tukenut erityisesti sosiaalityöntekijöiden dokumentointia asiakastilanteissa ja näin edesauttanut lastensuojelutyön suunnitelmallisuutta.

Konsultaatiotilanteissa hanketyöntekijät olivat sen tiedon varassa, mitä ”konsultaation tilaaja” tilanteeseen toi. Konsultaation tilaaja päätti, mikä tieto on olennaista ja mikä jää kertomatta. Myöskään konsultaation jälkeiseen dokumentointiin hanketyöntekijät eivät vaikuttaneet. Asian suunnitelmallisempaa käsittelyä olisi ehkä edistänyt yhteinen perehtyminen taustatietoihin erityisesti silloin, jos kysymyksessä oli lastensuojelun asiakas. Samoin yhdessä laadittu konsultaatiotilanteen dokumentointi olisi edistänyt käsittelyn suunnitelmallisuutta.

Kunnista on myös esitetty, että konsultaatioiden käsittelyssä työntekijät siirtyivät ”seuraavalle tasolle”. Työntekijät eivät enää tarvinneet konkreettista tilannetta ja ohjeita siinä toimimiseen vaan pystyttiin keskustelemaan asiasta ja teemoista laajemmin. Voidaan myös ajatella, että konsultaatiotilanteiden ”ajatusmalli” siirtyi nopeasti käytännön työmenetelmäksi, eikä ulkopuolista konsulttia enää tarvittu. Tämä on mahdollista varsinkin pienessä kunnassa, jossa lähes kaikissa konsultaatioissa olivat samat työntekijät paikalla.

Toisinaan este konsultaation käyttämiselle oli se, ettei ongelmaa mielletty lastensuojelutilanteeksi. Tällöin ajateltiin usein, että erityisasiantuntija esim. psykologi, lääkäri tai perheneuvola pystyisi auttamaan, vaikka sosiaalityöllä esim. vanhemmuuden tai arkirytmien arvioinnilla ja toimintatavan muuttamisella aikaan saataisiin tarpeellinen muutos lapsen hyvinvointiin. Voi myös olla niin, että pienessä kunnassa työntekijät ovat tottuneet työskentelemään yksin, eikä asioiden pohtiminen yhdessä ole työtapana tuttu. Vahvaa yksin työskentelemisen kulttuuria on vaikea muuttaa, varsinkin kun huomioitavana on vaitiolo ja salassapito.

Hanketyöntekijöiden valinta lähestyä työnohjauksellisten konsultaatioiden markkinoinnissa kuntien työntekijöitä yhdyshenkilön kautta ei mahdollistanut parasta mahdollista tiedottamista ja konsultaatioiden käytettävyyttä kunnissa. Suora lähestyminen kuntien peruspalveluiden henkilöstöä olisi ehkä mahdollistanut laajemman kokeilun ja useammat olisivat päässeet konsultaatioihin mukaan.

3. Työnohjaus

Työnohjaus on keskusteluun perustuvaa kokemuksellista oppimista ja uuden oivaltamista. Se on työnohjaajan ohjaamaa tavoitteellista ja luottamuksellista yksilö- tai pienryhmätointia, jossa käsitellään muun muassa työhön, työyhteisöön, työtilanteisiin ja erilaisiin toimintatapoihin liittyviä kokemuksia, kysymyksiä ja tunteita. Työnohjaus tarjoaa mahdollisuuden käydä läpi vaikeita työtilanteita ja purkaa mieltä askarruttavia asioita. Työnohjauksen avulla voidaan vähentää stressin tunnetta ja työn henkistä kuormittavuutta.

Kehittämistyöryhmien jäsenten tekemien SWOT nelikenttien yhteenvedosta nousi esille se, ettei kunnissa pääsääntöisesti ole työnohjausta eikä työntekijöillä ole kokemusta työnohjauksesta. Sosiaalijohtajien kehittämistyöryhmässä VITONEN päätettiin 16.3.2006, että hankkeen aikana kokeillaan seudullista työnohjausta 5 kertaa + 1 arviointikerta. Keväällä 2006 muodostettiin kolme työnohjausryhmää;

- Sosiaalityöntekijöiden työnohjausryhmä. Ryhmään oli mahdollisuus osallistua kaikkien kuntien kaikki sosiaalityöntekijät tai lastensuojelutyötä tekevät työntekijät. Ryhmään osallistui 4 sosiaalityöntekijää kolmesta kunnasta.
- ”Päivähoidon” työnohjausryhmä. Tähän ryhmään oli mahdollisuus osallistua kuntien alle kouluikäisten lasten kanssa työskentelevä (esim. perhepäivähoitajat, päiväkotien työntekijät, lasten- tai äitiysneuvolan terveydenhoitajat). Tähän ryhmään osallistui päivähoidon työntekijöitä kaikista hankekunnista.
- Moniammatillinen työnohjausryhmä. Tämä ryhmä muodostettiin kaikkien kuntien kouluikäisten kanssa työskentelevistä (esim. koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja,

opinto-ohjaaja, nuorisotyöntekijä, mielenterveys- tai päihdetyöntekijä) työntekijöistä. Ryhmään osallistui työntekijöitä kaikista hankekunnista. Mukana oli edustus terveydenhoitajista, perhetyöntekijöistä ja koulun työntekijöistä.

Työnohjaajina kaikissa työnohjausryhmissä toimivat hanketyöntekijät, yksi kussakin ryhmässä.

Työnohjauksen suunnitelmaan kuului arviointi. Arviointi toteutettiin keskustellen ryhmässä sekä kirjallisella kyselylomakkeella. Sekä suullinen että kirjallinen palaute oli positiivinen. Työnohjauksesta oli ollut apua työssä jaksamisessa, siitä oli saanut vertaistukea ja tukea asiakastyöhön. Positiivisen palautteen seurauksena VITONEN kehittämistyöryhmä päätti 3.1.2007, että työnohjausryhmät saavat kokoontua vielä 2 kertaa.

Kehittämistyöryhmässä VITONEN on useaan kertaan keskusteltu sosiaalijohdon yhteisestä seudullisesta työnohjauksesta. Periaatteessa asiaan suhtaudutaan myönteisesti, mutta käytännön toteutukseen ei ole päästy. Työnohjauksen tärkeys tiedostetaan ja jatkossa työnohjaukselle esitetään mahdollisuuksien mukaan määrärahaa työntekijöiden oman ehdotuksen perusteella. Työnohjaus edellyttää työntekijän omaa aktiivisuutta asiassa.

Hanketyöntekijöillä oli oma työnohjaus kuukausittain. Hanketyöntekijöiden työnohjauksissa käsiteltiin pääsääntöisesti projektityön luonnetta ja kehittämistyön haasteita.

4. Opintopiiri

Opintopiirillä pyrittiin vahvistamaan lastensuojelua tekevien sosiaalityöntekijöiden valmiuksia suunnitelmalliseen lastensuojelutarpeen alkuarviointiin ja lapsen kuulemiseen sekä valmistelemaan lastensuojelulain muutosta 2008. Opintopiiriin osallistuvat kaikki kunnassa lastensuojelutyötä tekevät sosiaalityöntekijät, sosiaalijohtajat ja perhetyöntekijät. Lisäksi opintopiiriin osallistuivat ne työntekijät, jotka toimivat sosiaalityöntekijän työparina lastensuojeluasioissa.

Opintopiiri kokoontui 8 kertaa ja opintopiiriläiset (14 henkilöä) osallistuivat huhtikuussa 2007 Helsingissä Pesäpuu ry:n järjestämään koulutukseen Lapsilähtöinen työskentely – välineitä lastensuojeluun.

Opintopiirin alussa hankittiin jokaiseen kuntaan Pesäpuulta opintopiirin materiaaleiksi kirjat Sattumista suunnitelmallisuuteen ja Arviosta sanoisin. Jo hankkeen alkuvaiheessa hanketyöntekijät ovat toimittaneet jokaiseen hankekuntaan Heikki Waris- Instituutin Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirjan Kohtaavaa lastensuojelua. Opintopiirissä tutustuttiin yhdessä molempiin Pesäpuun kirjoihin, erilaisiin menetelmiin ja laadittiin yhdessä lomakkeistoa lastensuojelutyön tueksi. Lisäksi hanketyöntekijöillä oli työntekijöille lainattavaksi Pesäpuun Nalle -kortit ja Ensi- ja turvakotienliiton Näkymiä verannalta -kortit. Opintopiirin yhteydessä kehittäjäpsykologi Tuija Vanhanen luennoi aiheista lapsen normaali kehitys ja Lapsen/nuoren poikkeava seksuaalinen käytös. Yhdessä laaditut lomakkeet löytyvät Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömallista ja niitä on saatavana sähköisesti.

Opintopiiri onnistui hyvin. Opintopiirissä käydyt keskustelut ja yhdessä sovitut toimintamallit edistivät sekä lastensuojelutyön suunnitelmallisuutta että lapsilähtöisyyttä. Samalla uuteen lastensuojelulakiin tutustuttiin perusteellisesti. Opintopiiri ei saavuttanut tavoitettaan siinä, että yhdessä opiskeltuja menetelmiä olisi kokeiltu käytännössä ja opintopiirissä olisi jaettu kokeilun kokemuksia. Hanketyöntekijöinä emme onnistuneet vakuuttamaan ja riittävästi rohkaisemaan työntekijöitä lapsilähtöisyyden ja uuden lastensuojelulain velvoitteiden harjoittelun välttämättömyydestä eikä opintopiirissä juurikaan keskusteltu työntekijöiden kokemuksista uusista työmenetelmistä. Hanketyöntekijöiden lupaus työparina toimijana ei myöskään edesauttanut menetelmien kokeilua. Uutta lapsilähtöistä työtettä ei hankkeen aikana saatu siirrettyä jokapäiväiseen käytännön työhön, mutta uuden toimintamallin alku on jokaisen työntekijän ajatuksissa eivätkä suuret muutokset toimintatavoissa koskaan tapahdu yhtä-äkkiä. Pieniä kokeiluja on tehty ja työotteen muuttaminen on käynnistynyt.

Hankkeen aikana kaikkiin hankekuntiin on hankittu lapsilähtöisen työn tukemiseksi erilaisia kortteja ja valovoimapelit.

5. Koulutukset

Yhdessä Enemmän – hankkeen SWOT analyseissä, kehittämistyöryhmille tehdyissä kyselyissä ja kuntakohtaisissa tapaamisissa tuli esille, että kunnissa tarvitaan tietoa lastensuojelulaista, erilaista työmenetelmistä, salassapidosta ja dokumentoinnista.

Yhdessä Enemmän – hanke järjesti, osallistui koulutuksen järjestämiskustannuksiin tai kustansi hankekuntien edustajia useisiin erilaisiin koulutuksiin. Huoli Puheeksi – koulutusta järjestettiin eri yhteistyömalleilla 3 kertaa 2 päivää. Kouluttajina toimivat Stakesin kouluttamat kouluttajat Ismo Harju ja Ulla Vehviläinen. Kaikilla hankekuntien lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevillä työntekijöillä on ollut halutessaan mahdollisuus osallistua huolen puheeksiotto koulutuksiin. Uudistuvasta lastensuojelulaista, salassapidosta ja viranomaisten välisestä yhteistyöstä järjestettiin kolme erillistä koulutustilaisuutta Luumäellä keväällä 2007. Hanketyöntekijät kävivät esittelemässä Yhdessä Enemmän – hanketta ja lastensuojelutyön prosessia 4 hankekunnan sosiaalilautakunnassa. Kaikista hankkeen järjestämisestä koulutuksista tiedotettiin laajasti hankekuntien työntekijöille, luottamushenkilöille ja seurakuntien työntekijöille.

Sosiaalityön ja lastensuojelun dokumentointia pyrittiin kehittämään Helsingin Yliopiston täydennyskoulutuskeskus Palmenian Kouvolan yksikön järjestämällä sosiaalityön dokumentointi koulutuksella. Tähän koulutukseen kuntien työntekijöillä oli mahdollisuus osallistua hankkeen kustantamana. Tämän lisäksi kaikilla hankekunnissa lastensuojelutyötä tekevillä työntekijöillä oli mahdollisuus osallistua Pesäpuu ry:n järjestämään Lapsilähtöiset menetelmät. koulutukseen Helsingissä 25.–26.4.2007. Syksyllä 2006 hankkeen ohjausryhmä ja kehittämistyöryhmät tekivät yhteisen opintomatkan Pelastakaa Lapset ry:n terapiatalo Tiukulaan.

Yhdessä Enemmän – hankkeen järjestämät ja/tai hankekuntien työntekijöille kustantamat koulutukset.

KOULUTUS	AIKA	JÄRJESTÄJÄT	OSALLIS- TUJIA/KUNTA	KOHDERYHMÄT
Huolen puheeksiotto, Ismo Harju ja Ulla Vehviläinen	18.2.06 25.3.06	EPM-hanke YE-hanke	42/5	sosiaalitoimi, neuvola, koulu, nuorisotoimi, päivähoito, iltapäiväkerhot, seurakunta
	ja 29.9.07 10.11.07	YE-hanke, Etelä-Karjalan kesäyliopisto	61/5	
	23.9.06 16. ja 17.10.06	Lemin kunta (sivistystoimi) EPM-hanke YE-hanke	45/2	koulutoimi, perusturva, seurakunta, päivähoito
Alle kouluikäisen lapsen psyykinen kehitys, Tuija Vanhanen	29.4.06 6.5.06	EPM-hanke YE-hanke	40/5	perhepäivähoitajat
Opintomatka Pelastakaa Lapset ry:n terapiatalo Tiukulaan luennot aiheesta <ul style="list-style-type: none"> • ADHD-oireinen lapsi ja hänen perheensä, Jari Sinkkonen • Vanhempien runsaan alkoholinkäytön ja väkivallan vaikutukset lapseen, Kristiina Mattinen • Huoli puheeksi, Kaarina Pasanen 	28.9.06	YE-hanke	22/5	ohjausryhmän jäsenet, kehittämistyöryhmien jäsenet
Sosiaalityön dokumentoinnin perusteet, Maria Tapola-Haapala	21.11.06	Palmenia, Kouvolan yksikkö	5/3	sosiaalityöntekijät perhetyöntekijä edunvalvoja
Dokumentointi osana	22.11.06	Palmenia, Kouvolan	10/4	sosiaalityöntekijät perhetyöntekijä

lastensuojelun työprosessia, Päivi Sinko		yksikkö		
Lastensuojelulain uudistus, Eva Gottberg	8.3.06	YE-hanke	25/5	sosiaalitoimi, terveydenhoito, nuorisotoimi, päivähoito, koulut, luottamushenkilöt, seurakunnat
Kun lastensuojelullinen huoli herää, viranomaisyhteistyö ja salassapito Eva Gottberg	9.3.07 ja 20.4.07	YE-hanke	102/5	sosiaalitoimi, terveydenhoito, nuorisotoimi, päivähoito, koulut, luottamushenkilöt, seurakunnat
Lapsilähtöiset menetelmät	25.4.07 26.4.07	Pesäpuu ry	14/5	sosiaalityöntekijät perhetyöntekijät päiväkodinjohtajat

Tämän lisäksi hanketyöntekijät tiedottivat laajasti sekä työntekijöille että luottamushenkilöille Kymen-Karjalan sosiaaliturva- ja terveysturva ry:n yhteistyössä Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Socomin kanssa järjestämistä maksuttomista koulutuksista

- 1) Lastensuojelu ja yhteistyökumppanit – lastensuojelulaki koulutus 26.4.06 kouluttajana lakimies Jarkko Helminen.
- 2) Näkökulmia lastensuojelun dokumentointiin, 25.9.06 kouluttajana YTM Ansa Leinonen.

Yhdessä Enemmän – hanke osallistui Lappeenrannan, Joutsenon ja Imatran kanssa tukihenkilö ja –perhe koulutuksen järjestämiseen yhteistyössä EHJÄ ry:n kanssa kevättalvella 2006. Länsi-Saimaan seudulta ei ilmoittautunut yhtään koulutettavaa. Länsi-Saimaan kunnat saivat kuitenkin option käyttää tässä koulutuksessa koulutettuja tukihenkilöitä omiin tarpeisiinsa tarvittaessa. Asiasta tiedotettiin sekä sosiaalijohtajille että sosiaalityöntekijöille. Hanketyöntekijöillä ei ole tietoa onko näitä tukihenkilöitä käytetty.

Lähes kaikkiin koulutuksiin saatiin edustaja kaikista hankekunnista. Luottamushenkilöille markkinoitiin varsinkin lakikoulutuksia, mutta heitä koulutuksiin osallistui vain muutamia. Myös terveydenhuollosta ja opetustoimesta osallistujia koulutuksiin oli suhteellisen vähän. Koulutuksiin osallistujat ovat antaneet koulutuksista vain hyvää palautetta. Erityisesti kiitosta on saanut koulutusten moniammatillisuus ja seudullisuus. Lisäksi koulutukset ovat olleet osallistujien mielestä ajankohtaisia ja tarpeellisia.

Kehittäjäpsykologi Tuija Vanhanen on osallistunut päivähoiton ja koulun lasten vanhemmille järjestettyihin vanhempainiltoihin tai vanhempainiltojen tyypisiin tilaisuuksiin kaikissa hankekunnissa. Tuija Vanhanen on tilaisuuksissa alustanut keskustelua lasten psyykkisestä kehityksestä, kasvatuksesta ja vanhemmuudesta yleensä.

6. Kehittämistyöryhmät

Kaikissa kehittämistyöryhmissä (VITONEN, LATUA ja SKOLA) työstettiin Länsi-Saimaan lastensuojelun yhteistyömallia. Erityisesti SKOLA ja LATUA kehittämistyöryhmät käyttivät mallin työstämiseen paljon aikaa. Yhteistyömallin tavoitteena on lisätä Länsi-Saimaan seudun lastensuojelutyön suunnitelmallisuutta, lapsilähtöisyyttä ja moniasiantuntijuutta.

Kehittämistyöryhmässä **VITONEN** (sosiaalijohtajat), jonka tehtävänä oli luoda seudullinen yhteistyömalli, keskusteltiin paljon suunnitelmallisesta yhteistyöstä sekä kunnan sisällä että seudullisesti. VITONEN jäsenet osallistuivat aktiivisesti opintopiiriin ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön prosessin mallintamiseen yhteistyömalliin. Seudullisesta yhteistyöstä ja erikoistumisesta esim. niin, että yksi kunta vastaisi koko seudun tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnasta, toinen sijaisperhetoiminnasta, yksi sovittelusta ja yksi lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisystä tai lastensuojelutyön työpariudesta yli kuntarajojen jne. keskusteltiin hankkeen alkuvaiheessa paljon ja ajatukseen suhtauduttiin periaatteessa myönteisesti. Ajatuksesta käytännön toteutukseen ei kuitenkaan edetty. Yhteinen edustaja saatiin nimettyä vain Lappeenrannan lähisuhde- ja perheväkivalta työryhmään ja Perhehoidon kehittämistyöryhmään. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden suunnittelun käynnistyminen keskeytti muun seudullisen kehittämistoiminnan ja sosiaali- ja terveystieteiden hankkeen kariuduttua ollaan lähes lähtöpisteessä. Hanketyöntekijät eivät olleet mukana sosiaali- ja terveystieteiden suunnittelussa.

Kehittämistyöryhmä VITONEN on sopinut, että se jatkaa kokoontumisiaan hankkeen jälkeen. Yksi sosiaalijohtajista on sitoutunut kutsumaan työryhmän koolle vuoden 2008 ajan. Suunnitelmissa on, että puheenjohtajuus kiertäisi vuosittain eri kunnissa. Tavoitteena on, että lastensuojelulain edellyttämä lastensuojelun suunnitelma ja moniammatillinen asiantuntija ryhmä laaditaan yhteistyössä naapurikuntien kanssa. Myös uuden lastensuojelulain sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusvaatimusten täyttämässä suunnitellaan seudullista yhteistyötä. Yhdessä Enemmän –hankkeen jälkeen kunnissa on valmiina työryhmiä, joissa seudullista yhteistyötä voidaan kehittää.

Kehittämistyöryhmän **LATUA** (sosiaalityöntekijöiden ryhmä) tehtävänä oli laatia toteuttamisohjelma siitä, miten sosiaalityöntekijöiden lastensuojelun osaamista vahvistetaan. Kehittämistyöryhmän alkuvaiheessa keskityttiin sosiaalityöntekijöiden toimen- ja työnkuvan hahmottamiseen. Kaikissa hankekunnissa sosiaalityöntekijän vastuulla on isoja kokonaisuuksia, joista lastensuojelu on vain yksi osa. Sosiaalityöntekijät tekevät työtä pääsääntöisesti yksin ja kokevat työn kuormittavana. Sosiaalityöntekijöillä ei ollut selkeää kuvaa siitä, kuinka monta lastensuojelun asiakasta heillä on aktiivisesti työn alla tai minkä verran lastensuojeluilmoituksia tulee vuosittain. Opintopiirillä, työnohjauksella ja työnohjauksellisilla konsultaatioilla pyrittiin tukemaan sosiaalityöntekijöitä lastensuojelutyössään. Lastensuojeluilmoitusten tilastointi sovittiin aloitettavaksi systemaattisesti vuoden 2006 alusta hanketyöntekijöiden laatimalla tilasto-ohjelmalla, joka jaettiin kaikkiin hankekuntiin. Ohjelma tilastoi paitsi lastensuojeluilmoitusten määrän, myös ilmoittaja tahon ja ilmoituksen syyn.

Kehittämistyöryhmässä LATUA havaittiin myös, ettei lastensuojelun avoimuuspalveluita aina määritellä ja käytetä tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti tai että niitä ei ole riittävästi tarjolla. Erityisesti lasten mielenterveyspalveluja on vaikea

saada eikä erityispalvelujen sisältö aina tue lastensuojelutyötä. Myös lastensuojelutyön dokumentointi on tietokoneohjelmien puutteellisuuden vuoksi vaikea hoitaa suunnitelmallisesti. Kehittämistyöryhmän LATUA jäsenet ovat aktiivisesti osallistuneet yhteistyömallin luomiseen, lastensuojelutyön prosessointiin, oman työn arviointiin ja hankkeen tarjoamiin koulutuksiin.

Kehittämistyöryhmän **SKOLA** (peruspalvelujen henkilöstö) tehtävänä oli laatia toteuttamisohjelma siitä, miten lasten ja nuorten kanssa työskentelevän henkilöstön lastensuojelun osaamista vahvistetaan. Lähtötilanteen kartoituksessa selvisi, että peruspalveluissa tarvitaan tietoa lastensuojelulaista, tarvitaan toimintaohjeita siitä milloin ja miten lastensuojeluilmoitus tehdään, ”milloin kellojen pitää soida?” ja mitä tietoja voidaan antaa/saada? **SKOLA** kehittämistyöryhmä keskittyi työskentelyssään ehkäisevän lastensuojelutyön, varhaisen havainnoinnin ja peruspalveluiden varhaisen tuen määrittelyyn yhteistyömallia varten. Lisäksi peruspalvelujen henkilöstön lastensuojelun osaamista pyrittiin kartuttamaan erilaisilla koulutuksilla.

SKOLA kehittämistyöryhmään pyrittiin saamaan edustus kattavasti koko seudun kaikista ehkäisevää lastensuojelutyötä tekevästä tahoista. Kehittämisryhmän jäsenet nimesi ohjausryhmä. Alkuvaiheessa kehittämistyöryhmässä käytettiin paljon aikaa ehkäisevän lastensuojelutyön määrittelemisen. Kehittämistyöryhmän jäsenten tehtävänä oli viedä kehittämisryhmässä käsiteltäviä asioita omaan kuntaan ja kollegoille koko seudulle. Koska seudullisia ammattiryhmien kokoontumisia ei juuri ole, ei tämä tavoite toteutunut. Myös työryhmän jäsenten vaihtuvuus heikensi joidenkin ammattiryhmien osallisuutta.

Seudullinen yhteistyö ei hankkeen aikana juurikaan vahvistunut. Perheneuvola yhteistyötä kokeiltiin niin, että jokainen hankekunta vuorollaan konsultoi perheneuvolan asiantuntijoita oman lastensuojelutapauksensa hoitamisessa. Konsultaatiot toteutuivat jokaisen kunnan kanssa ainakin kerran. Perheneuvola ei toteuttanut seudullista konsultaatiota salassapitosäännöksiin vedoten.

KEHITTÄMISTYÖN HAASTEITA

Kehittämistyö näyttäisi vaativan prosessinomaista tiedottamista, moniulotteista sitoutumista ja johdon tukea. Tämä edellyttää paitsi hanketyöntekijöiltä myös kohderyhmiltä aktiivista tiedottamista omalla toimialalla, intensiivistä osallistumista ja oman työn tarkastelua. Erityisen tärkeää on, että kehitettävän työn johtajalla on hyvä ammatillinen työn hallinta.

Monen pienen kunnan yhteisessä hankkeessa oli tarpeellista tutustua kunkin kunnan toimintakulttuuriin. Tässä hankkeessa ei panostettu mahdollisesti tarpeellisiin muutoksiin henkilöstörakenteissa. Ainoastaan perhetyön tarpeellisuutta korostettiin. Olisi ehkä ollut hyvä nostaa laajemminkin käsittelyyn henkilöstörakenne, toimenkuvat ja työnjako.

Lastensuojelutyö on työntekijälle emotionaalisesti haastavaa, erityisen vastuullista ja siksi vaikeaa. Aina hyvinvointia ei voi tarjota kaikille, ainakaan välittömästi. Tällaisen työn aukaiseminen konsultaatiossa edellyttää luottamusta ja varmuutta siitä, että tulee oikein ymmärretyksi. Näin ollen näyttää tärkeältä, että osallistujilla on riittävästi aikaa ja tilaisuuksia tutustua toisiinsa. Tämä lienee yksi syy siihen, että asiakastyöhön

osallistuminen tai pitkäaikainen asiakastapausten seuranta jäi odotettua vähäisemmäksi. Tähän liittyy myöskin se, ettei hanketyöntekijöitä yleensä konsultoitu kiireellisissä ja/tai erityisen vaikeissa lastensuojelutilanteissa.

LÄHTEET:

Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2010, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu B.2.2006

Kuntatiedote, Sosiaali- ja terveysministeriö 10/2007

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Muukkonen, Tulensalo; Kohtaavaa lastensuojelua, Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2004:1

Möller, Arvioista sanoisin, Tutkimus lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisesta. Jyväskylän yliopisto. Tutkimuksia 1/2005

Möller; Sattumista suunnitelmallisuuteen, Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa, Pesäpuun opas- ja käsikirjat 1/2004

Sosiaalialan kehittämishanke. www.sosiaalihanke.fi